

Ս Ի Ո Ն

ԺԹ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1945

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

9-10

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ

Անցաւ տարին, կ'ականարկենք Ս. Աթոռոյ ելեւմտական տարեշրջանին: Այս բառը թէ՛ կարճ և մունջ, կը բովանդակէ սակայն յոգնութիւններու և հոգեկան ու ֆիզիքական սրտատնտեսներու շրջան մը, բայց զոհացուցիչ Ս. Աթոռոյ համար՝ ինչպէս ելեւմտական ու վարչական, նոյնպէս հոգեկան տեսակէտով:

Տնօրէն Ժողովոյ համարատուութեան տեղեկագիրը, իրականացած պիւտճէի ցուցակը, նոր պիւտճէն, եղելութեանց և թիւերու դասաւորեալ մանրամասնութեամբ՝ հանգամանօրէն կը պատկերացնեն այս զոհունակութիւնը, մանաւանդ այս տարուան համար, մեր Միաբանական կեանքի ներքին զործունէութեան բոլոր երեսներուն վրայ. 1. Կրօնական, 2. Վարչական եւ Էլեմենտական, 3. Կրթական եւ Իմացական, 4. Կալուածական և 5. Համըային ու ժողովրդական:

1. — Կրօնական կեանքը, որ հիմն իսկ է մեր զործունէութեան, քանի որ այս Աթոռը ամէն բանէ առաջ աստուածապաշտութեան կայք մըն է, բոլորեց իր բնականոն ընթացքը, աւանդական կանոնաւորութեամբ: Ս. Աթոռոյ զինուորեալ Միաբանութիւնը ըրաւ կարելի իր լաւագոյնը, չէն ու պայծառ պահելու համար այն բոլոր սրբապայրերը, որոնք մեր նախնիքներէն կը մնան մեզի իբրեւ անփոխարինելի սրբութիւն և աւանդ: Անշուշտ թէ պայմանները փոխուած են և նիւթական ու բարոյական շատ աւելի լայն զոհողութիւններու կը կարօտին այժմ սուրբ տեղիք. հակառակ ասոր սակայն, չչիլեցաւ ոչ մին այն կանթիւններէն՝ զորս մեր երջանիկ նախնեաց շերտնախնդութիւնը վառած ու դրած է տնօրինական սրբատեղեաց մեր իրաւունքներուն վերեւ, Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյս պատուոյն և ազգին մխիթարութեանը համար: Հանապազօրեայ պաշտամունք, և տօնական հանդիսութիւնք կատարուեցան անխափան: Գործադրուեցաւ մեր իրաւունքներու ամբողջութիւնը՝ սրբատեղեաց բոլոր մարգերուն վրայ, առանց դուրս նահանջի: Եւ այս բոլորը ոչ միայն Ս. Աթոռոյ անմիջական շրջանակէն ներս, այլ նաեւ ի Յոպպէ, յԱմման և ի Հայֆա, ուր Ս. Աթոռը ներկայացնող հոգևորականներ իրենց լաւագոյնը կ'ընեն, լեցնելու համար վերոյիշեալ վայրերու մէջ մեր Ժողովուրդի կրօնական և կրթական պէտքը: Զատկական

ուխտաւորութեան շրջանը այս տարիի ևս բոլորուեցաւ սրտազրաւ վայելչութեամբ։ Սփիւռքի մօտաւոր ծայրերէն եկած այս տարուան աւելի քան չորս հարիւր ուխտաւորները, շուրջ երեք շաբաթներ հիւրընկալուեցան Ս. Յակոբեանց դարաւոր մենաստանէն ներս, ընդունելով հոգևոր լի ու լի մխիթարութիւն, և մեկնեցան լայնցած շունչով։

2. — Վարչական եւ ելեւսական վիճակնիս, իբրև շարունակութիւնը անցեալ տարեշրջաններու վիճակին, զոնացուցիչ եղաւ ամէն մասամբ։ Տնօրէն ժողով, Կրօնական ատեան, և պատահաբար՝ պէտքերու համեմատ կազմուած Մարմիններ և Յանձնաժողովներ զործեցին պարտաճանաչ կանոնաւորութեամբ, շարժման մէջ դնելով և վարելով Հաստատութեանս ներքին կեանքը և թեմական գործերու ընթացքը։ Նախագծուած պիտոճէն, բացի ինչ ինչ կէտերէ, ուրոնց մասին Տնօրէն ժողովը, առաջ կամ յետոյ, տնօրէնութիւններ ըրաւ, դիմաորելու համար հարկեցուցիչ պահանջները, զործադրուեցաւ մերձաւոր ճշտութեամբ, բացի քանի մը աննշան ելեւշնեւէ, արդիւնք պատերազմի հետեւանքով ստեղծուած պայմաններուն։ Որով վերջացող տարին աւելի քան զոնացուցիչ եղաւ։ Բաց չունինք, ու կը փակենք մեր ելեւմտական տարին Լ. Պ. 5139 տարեկան արդեանց առաւելութեամբ, և այս՝ տնտեսական աննպաստ պայմաններու տակ. և եթէ այս զուտորէն զեղիւնք ներկայ տարուան ծախուց առաւելութիւնը Լ. Պ. 2889, դարձեալ կ'ունենանք Լ. Պ. 2250 զուտ արդեանց առաւելութիւն մը։

Մեր յարաբերութիւնները Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռներու և առաջնորդութեանց, տեղական կառավարութեան, օտար պատրիարքարաններու, եկեղեցիներու և միաբանութեանց, ոչ-քրիստոնէայ հասարակութեանց կրօնական իշխանութեանց և հիւպատոսութեանց և ամէն ազգաց երևելեաց հետ շարունակուեցան, ըստ առաջնոյն, օրինաւորութեան և պատշաճութեան սահմաններուն մէջ։ Բարեխնամ կառավարութիւնը աւելի քան համակրալից է մեզ հանդէպ. երկու միւս պատրիարքարաններու, իրաւակից ազգաց և Միաբանութեանց եւ հետեւակ հասարակութեանց հետ եղբայրական են մեր յարաբերութիւնք. ոչ մէկ վէճ չէ պատրած մեր քրիստոնէական սէրը. այլակրօն՝ Իսլամ եւ Հրեայ հասարակութեանց եւ երեւելեաց հետ եւս ունինք սիրալիր յարաբերութիւններ, պաշտօնական եւ պատահական այցելութիւններով ամրապնդուած, նոյնպէս նաև հիւպատոսներու եւ պետական և այլ պաշտօնատանց հետ, որոնք միշտ համակրանք միայն ցուցած են Պատրիարքարանին հանդէպ։

Մեծ եղաւ մեր ուրախութիւնը երբ Ամեն. Հայոց Հայրապետութեան Տեղակալէն ընդունեցինք 18 Յունուար 1945, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան վերաբերեալ հեռագիրը։ Այս առիթով Ն. Ամենապատուութիւն Ս. Աթոռիս Գահակալը և Ս. Աթոռոյ ինթակայ թեմերու մէջէն ընտրուած Ս. Էլմիածնայ աշխարհական պատգամաւորը՝ Պ. Պենոն ճոեան, Էլմիածին մեկնեցան, կաթողիկոսական ընտրութեան ի խնդիր, և 22 Յունիս 1945, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուեցաւ Մայր Աթոռոյ Ազգընտիր Տեղակալ՝ Տ. Գեորգ Արքեպս. Չէօբէճեանը։ Ուրախութեան աւելի սրտագին պարագայ, ընտրութիւնն է Ս. Աթոռոյ Գահակալին Ամեն. Տ. Կիւրեղ Ն. Վրդ. Իսրայելեանի, 20 Հոկտ. 1944, որ կաթողիկոսական ընտրութիւնէն վերջ ընդունեց Նպիսկոպոսական աստիճան և պատիւ

արքունիքան: Ս. Աթոռոյ Միաբանութիւնը բարեպատեհ այս ընտրութեամբ միութարուած կը զգայ ինքզինքը իր վիշտին մէջ, զոր առթած էր Հոգեւոյս Տ. Մեսրոպ Ս. Պատրիարք Հօր մահը տարւոյս սկզբնաւորութեան:

Յիշատակութեան արժանի երկրորդ պարագան, ընտրութիւնն է Ս. Աթոռոյ Լուսարարապետ Հոգ. Տ. Եղիշէ Վրդ. Տէրտէրեանին, 21 Դեկտ. 1944:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հետ ևս մեր յարաբերութիւնները եղած են միշտ սիրալիր: 9 Մարտ 1945, ուրախութիւնն ունեցանք մեր մէջ ունենալու Նորին Վեհ. Կիլիկիոյ Ընտրեալ Կաթողիկոս՝ Տ. Կարեգին Ս. Արքեպս. Յովսէփեանը: Վեհափառը երկու շաբաթներ Ս. Աթոռիս հիւրը եղաւ, իր Աթոռը մեկնելէ առաջ:

3. — Կրօնական եւ իմացական կեանքը նոյնպէս ընթացաւ կարելի կանոնաւորութեամբ: Ժառանգաւորաց Վարժարանը, որ սերմնարանն է մեր յոյսին, թէև ստացաւ իր կերպարանքը, բայց կը դանդաղի լեցնելու մեր պէտքը: Տասնեկինգ տարիներէ իվեր, ցարդ, կարելի է եղած աշակերտութեան թեկնածուներ հոգալ զլիաւորաբար Սիւրիոյ, Լիբանանի և Եգիպտոսի նախակրթարաններէն, այժմ տակաւ կը դժուարանան նախկին դիւրութիւնները և բարեացակամ յօժարամտութիւնը, մանաւանդ մեր բարեկեցիկ դասակարգէն: Հոգեւոր աշակերտութեան փափաքի նուազում՝ թէ Սփիւռքի մեր դպրոցներու մէջ յառաջ եկած նոր ոգի մը, դիւրին չէ ճշտել թէ այս երկու ազդակներէն ո՞րն է որ կը պակսեցնէ այսպէս ընծայացունելու թիւը, որոնք շատ անգամ իրենց ասպարէզի կէս ճամբուն կը հեռանան:

Ներկայ տարեշրջանին սկիզբը, ժառանգաւորաց ընդհանուր թիւն էր 26, Դ., Ա. և Նախապատրաստական դասարաններու վրայ բաշխուած: Ներկայիս ժառ. Վարժարանը ունի երեք դասարան 29 աշակերտներով, 7 աշակերտներու ևս կը սպասուի, և ըստ այնմ եղած են արդէն պատրաստութիւնները: Իսկ Ս. Աթոռոյ Ընծայարանը ունի մէկ դասարան միայն, 3 ուսանողներով, որոնք ի մօտոյ Սարկաւազ պիտի ձեռնադրուին՝ եթէ Տէրը կամենայ: Ոչինչ կրնայ լինիլ կատարեալ անշուշտ, զո՞ն պէտք է ըլլանք որ Վարժարանը իր երկու բաժիններով կը քալէ միշտ դէպի իր նպատակը, առայժմ թէև ոտն առ ոտն, բայց անսպթաբ:

Մեր Հոգեւոր Դպրանոցէն դուրս, Ս. Թարգմանչաց Վարժարանը ևս ունեցաւ անցնող տարուան ընթացքին կրթական փայլուն արդիւնք: Մանկունք և պատանիք, երկու սեռէ շուրջ 800 աշակերտներ: Ծնորհիւ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի Տեսչին և Ս. Աթոռոյ Վարչութեան, վարժարանը կը վայելէ լայն հոգածութիւն, և ունի ինքնաբաւ և բարգաւաճ վիճակ մը՝ այն ալ արդիւնք մեր ժողովուրդի տոհմիկ նախանձախնդրութեան իր զաւակներու կրթութեան գործին մէջ: Թէ ժառ. Վարժարանի և Ընծայարանի և թէ Ս. Թարգմանչաց Վարժարաններու Տեսչութիւնը կը վարէ Հոգ. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեանը, Ասկէ գատ իրենց կրթական շրջանը յաջողութեամբ բոլորեցին նոյնպէս Ս. Աթոռոյ Թեմական շրջանական պատկանող միւս վայրերէն Յոպպէ, Հայֆա և Ամման: Յոպպէ որ մեր թեմերուն զիաւորն է թէ իր բնակչութեամբ և թէ մանաւանդ իր կալուածական ու կրթական արդիւնքով, ունի վանք և փառաւոր վարժարան: Ս. Աթոռը երեք վարդապետներ արամադրած է վարելու համար

Յոսպպէի կրօնական և կրթական գործը: Ուրախ ենք հոս յայտնել կարենալու թէ Ս. Աթոռոյ այդ հարազատները կարելի չանասիրութեամբ կը կատարին իրենց պարտականութիւնը, առարկայ տեղւոյն հասարակութեան գոհունակութեան և գնահատանքին: Յոսպպէի վանքին ու վարժարանին Տեսուչն է Հոգ. Տ. Բարզէն Աբղ. Ապատեան, ժամարար և դպրոցի աւագ դասատու՝ Հոգ. Տ. Կոմիտաս Աբղ. Սիրունեան և վարժարանի կրթական Տեսուչ՝ Հոգ. Տ. Արթուր Վրդ. Հատիտեան: Պէտք չէ մոռնալ հոս աշխատանքի բաժինը վարժարանի Հոգաբարձական Մարմինն, որ իր լաւագոյնը կը ջանայ՝ յօգուտ հայ դպրոցին և կրթութեան: Յոսպպէի վարժարանը ունի 320՝ աշակերտներ, Նախակրթարանի և Մանկապարտէզի բաժիններով, որոնց կրթական և մարմնակրթական արդիւնքները այս տարի ևս եղան զոհացուցիչ և գնահատելի:

Հայֆան ունի ժամատուն և դպրոց, այս նորակազմ հայազաղութը ևս պէտք ունի իր սեպական դպրոցն ու Եկեղեցին ունենալու, և այս փափաքը կը կազմէ առաջինը Ս. Աթոռոյ մօտաւոր յառաջդրութիւններուն: Վարժարանը ունի 275 աշակերտներ՝ հոգևոր Հովիւին եւ Տեղական Մարմնի հսկողութեան ներքեւ:

Նոյն է պարագան նաև Անդրյորդանանի նորահաստատ հայութեան համար: Հոս ևս հայ զաղութը չունի սեպական Եկեղեցի և դպրոց, և վարձուած շէնքի մը մէջ կը սնտեսէ իր կրօնական ու կրթական պէտքը: Վարժարանը ունի 120 աշակերտներ, հոգևոր Հովիւին ու Տեղական Մարմնի հսկողութեան ներքեւ, Հայֆայի հոգևոր Հովիւն է Հոգ. Տ. Հմայեակ Վրդ. Ինթոյեանը, Իսկ Ամմանին՝ Հոգ. Տ. Կորիւն Աբղ. Մանուէլեանը:

Ս. Աթոռիս տպարանը չկասեցուց իր թափը, հակառակ թուղթի և պիտոյից սղութեան, Սիւն Պաշտօնաթերթը շարունակուեցաւ անխափան, լոյս տեսան 1945-ի Օրացոյցը, Թ. Սեւակի Յիւր Բերքուածները, Յ. Օշականի Երբ Մեռնիլ Գիտեմք, Համապատկեր նոյն հեղինակէն, Եղիվարդի Լեւան Վրայէմ, ՀԵՄ Եռամսեայի տարեկան երեք թիւերը, Հ. Յ. Մ.-ի Մրազիր - Կանցնագիրը և մանր մունր զանազան հրատարակութիւններ:

Զոյգ մատենադարաններ կը պահպանուին հոգածութեամբ: Չենք յիշեր Վրոց թարգմանչաց — Գուրբան մրցանակաբաշխութիւնը, որ չներկայացուած բաւարար գործերու պատճառաւ պատերազմի սկիզբէն ի վեր կը սպասէ:

4. — Կալուածական բաժինը, որ Հաստատութեանս ընդհանուր մատակարարութեան կենսական շիղջն է, անցեալ տարեշրջանին ունեցաւ զոհացուցիչ վիճակ մը. Երուսաղէմի կայուածներուն վարձատուութեան, պայմանաւորման և հսկողութեան գործը կատարուեցաւ կանոնաւորութեամբ: Շինուածական տեսակէտով անցնող տարին եւս արդիւնաւոր չեղաւ, պատերազմի հետեւանքով շինուածանիւթերու հազուադիւր և սուղ ըլլալուն համար կարելի չեղաւ շարունակել վանքապատկան հողերու վրայ նոր շէնքերու կառուցման գործը, բացի քանի մը աննշան նորոգութիւններէ և յաւելումներէ:

5. — Համրային ժողովրդական. — Մեր հոգևոր և բարոյական խնամքին ներքեւ զտնուող մերազնեայ ժողովուրդին հանդէպ մեր պարտականութիւնները կատարուեցան մեր պարտաւորութեանց և սիրոյն համեմատ: Բացի Եկեղեցւոյ մէջ բաշխուած պաշտամանց և քարոզութեան հոգևոր անունդէն, բացի դպրոցա-

կան միջոցներով անոր տրուած կրթութեան և ուսման հարցէն, բացի նոյնպէս յոյժ աղքատներու համար ընձեռուած նիւթական նպաստէն, Ս. Աթոռոյ իշխանութիւնը կը հովանաւորէ Երիտասարդական, Դպրոցական և Բարեգործական Միութիւններ, օժանդակ ըլլալով անոնց իրենց բոլոր ձեռնարկներուն մէջ։ Ասոնց կարգէն են Հ. Ե. Միութիւնը, Աղքատախնամը, Ս. Թ. Շրջանաւարտից Միութիւնը, որոնք Ս. Աթոռոյ անմիջական հսկողութեան ներքե կը գործեն։

Ահա տարուան մը պատկերը՝ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, պատկեր՝ գոր կը կարծենք թէ գոհացուցիչ է, նկատի առած արտաքին ու ներքին պայմանները որոնք թոյլատու չեղան աւելիին։ Անշուշտ թէ կարիքները որքան գոհացում ստանան, չեն կրնար նուաճել աղաղակով պէտքերը, որոնք կը ներկայանան։ Միաբանութիւնս կը զիտակցի ատոր՝ նուիրելով ինքզինքը այս Սուրբ Տանը պահպանութեան և բարգաւաճման գործին։ «Օրս կորանցուցի» կ'ըսէր Հռովմայեցի կայսրը, եթէ օրուան մէջ բարիք մը չկարենար ընել։ «Տարինս շահեցանք» կրնանք մտածել անխղճահար զգացումով, անդրադառնալով անցնող տարեշրջանին վրայ՝ Հաւատքով, սիրով և յոյսով բովանդակ Միաբանութիւնը նուիրուեցաւ իր պարտականութեան, և ջանաց ընելու իր լաւագոյնը։ Թերիներ կան անշուշտ, և որքան լրիւ կատարենք մեր պարտքերը, միշտ աւելի պիտի երևին թերիները։ Պատերազմի հետևանքով ստեղծուած տնտեսական տաճնապը Ս. Աթոռին ևս թոյլ չտուաւ իրականացնելու այն լաւաշարութիւնները որոնք տարիներէ ի վեր իրը կը ֆնան։ Ձեռագրաց Մատենադարանի արդիացումը, հոն պահուած գանձերու հանրութեան սեպականութեան վերածումը, Ս. Յակոբեանց-Տպարանին ընդարձակումն ու կատարելագործումը, օժտելով զայն տողաշար մեքենաներով, կը ֆնան տակաւին փափաք և ծրագիր։ Տայր Աստուած որ շուտով վերջ գտնէին ժամանակին չարիքները, և Նորին Ամենապատուութեան և Միաբանութեանս այս բարի փափաքները գտնէին իրենց իրագործումը։

Ուրախ ենք հոս յայտնել կարենալու թէ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն նկարներու խնդիրը, որ ծանօթ պատճառներով յետաձգուած էր, իրագործուելու վրայ է արդէն։ Գործը յանձնուած է Պէյրութաբնակ տաղանդաւոր ճարտարապետ և նկարիչ Պ. Մ. Ալթունեանին, որ սկսած է արդէն գործի։ Անկասկած ենք թէ Հայ Ոճին մէջ գեղեցկացած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին՝ շուտով պիտի ունենայ սպասուած նկարները, ցեղային ոգիի նոր շուրկաթումներով պայծառացած։ Այս մասին մեծ է մեր վստահութիւնը, վասնզի Պ. Ալթունեան արդէն ծանօթ է իր հայեցի տաղանդին հրաշք գեղեցկութիւններովը։

Փառաւորենք ամէնքս ալ բարութեանց Տէրը, որ մեզի շնորհեց կեանք և պատեհութիւն, կատարելու այս Սուրբ Տան հանդէպ մեր պարտականութիւնները, ըստ չափու մեր կարողութեան։

ԽՄԲ.